NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvarí.

Izhajajo vsako **sredo** in **saboto**. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII. **V Ljubljani v sredo 1. augusta 1855.** **List 61.**

Od češpljevega drevja,

njegov slabi stan, vzroki tega in kako jih odverniti.

Nobeno sadno drevje ni v tako slabem stanu kakor so češplje. V nekterih krajih je pravo čudo, ako nahajaš čversto in popolnoma zdravo češpljevo drevo; večidel so drevesa tako zanemarjene, da človeka serce bolí, jih viditi. Če bi človek hotel z marsikterega drevesa suhe in bolne veje posekati, bi mu pač malo od veršica še ostalo. V jeseni pušamo marsikake drevesa stati, češ, spomladi si bojo spet pomagale — al zastonj. Ali jih že zima pokonča, ali če ostanejo čez zimo in začnejo poganjati spet spomladi, se posušé poleti, če je vreme še tako vgodno.

Vse to pa se primerja ne le pri starem drevju, temuč tudi pri mladem. Na mesto vsahnelih ne moremo dosti mladih vsaditi. In kaj obetajo te kaj boljega? Težko da. Kar navadno vidimo, nam saj ne daje veliko upanja. Nekdaj so mladili staro drevje s tem, da so mu veje zlo obrezovali — in pognalo je spet veselo kakor verba. Sedaj kmalo ne bo nič dela s starimi češpljami — saj kmalo ne bo več stare češplje najti, razun če šteješ k starim klaverne mlade, pa zgodaj postarane, ktere pa nimajo več prave moči v sebi, da bi se pomladile.

Kaj pa je krivo tega, da so naše češpljeve drevesa v takem slabem stanu? Skusimo to zvediti; saj je češplja ena naših naj bolj koristnih dreves. Nje sad se prileže vsaki hiši, naj je bajtica revnega, naj palača bogatina. Češplja ni le človeška hrana, temuč je tudi zdravilo v mnozih boleznih; zato pride toliko tega sadú zlasti posušenega v kupčijstvo. Za malega kmetovavca in tako imenovanega bajtarja je pa češpljevo drevo še za tega voljo veliko vredno, ker si ga lahko izredí.

Če to reč: zakaj naše češpljeve drevesa zlo hirajo, natanko preiščemo, bomo morebiti pravi vzrok zvedili, in morebiti tudi to, da smo v stanu spet zdravo, močno, rodovitno drevje si napraviti. Brez enostranskega postopanja moramo pri ti preiskavi zvediti: kdo je kriv slabega drevja: ali natora ali izreja, to je: ali človek nič ne more zato, da drevje hira, ali pa.

Poslušajmo pervič te, ki terdijo, da človek ni tega kriv, da češpljevo drevje čedalje bolj pod zlo gré. Kaj pravijo?

Eni terdijo, da gosence so drevje prevečkrat objele in mu tako veliko škodovale. Drevesa so sicer iznova pognale, pa ravno to jih je slabilo, ker so v enem letu mogle dvakrat pognati. — Tega ne moremo tajiti, da bi ne bile gosence res velike škode napravile, al gosence bi bil saj po večem človek lahko pokončal, in one bi ne bile potem pokončale drevja. Sicer pa moramo še reči, da tudi v tacih krajih, kjer niso gosence nič škodovale, hirajo češplje in na novo vsajene se nič kaj dobro ne obnašajo.

Drugi menijo, da so češplje pred nekterimi leti prerodovitne bile, da je bilo več sadú kot perja na njih, — taka preobilna rodovitnost spije drevju moč za več let. — Na to odgovorimo: Res, da so bile tako dobre letine, pa tudi tam, kjer niso bile, je drevje slabotno. In skor bi smeli reči, da preobilna rodovitnost kakega drevja, ktero le sad rodí in ne poganja mladik, je pred ko ne že znamnje bolehnosti. Zdravo in čversto drevo dela sad in les. In dalje še vprašamo: če je gospodar tako polne drevesa imel, ali jim je potem kaj postregel: ali jim je kaj pognojil, jih okopal, iztrebil kaj vej? itd.

Navadno se pa obdolžuje nevgodno vreme: velika in dolga moča ali suša, prehuda vročina in prehud mraz itd. — Tukaj pa opomnimo, da češplja raste skor kakor divjak, ki se brez cepljenja, brez semena množí tako rekoč po svojih lastnih izrastkih iz korenin. Zakaj bi tako drevo manj zoperstalo vremenskim uimam kakor požlahnjene drevesa? Kaj tacega ni lahko zapopasti. Verjetniše je tedaj, da je češplja zavolj bolehnosti slabotna postala, zato ji vreme tako lakko škodje.

Ker tedaj vsi ti vzroki ne morejo obveljati, se moramo kam drugam ozreti, da izvémo prave.

(Konec sledí.)

Nasadba in reja hrastovega drevja.

(Dalje.)

3. *Hranitev želoda in setev.*

Iz semena se izredí gotovo naj lepše hrastje.

Da pa hrastova seva je srečna, je pred vsim treba izbranega, lepega in zdravega želoda.

Začne naj se pa želod nabirati mesca oktobra, kader začenja želodje samo po sebi odpadati. V to delo naj se izvoli suho vreme; nabran želod naj se dene na suho mesto, ter naj se razpoloží precej redko saksebi. Treba je po tem ga vsaki dan dvakrat ali trikrat premešati, da od zvunaj je popolnoma suh viditi. Potem se spravi na kupe po čevlji debele, kjer naj leží do setve. Tako moramo ravnati, če hočemo želod v jeseni sejati.

Če ga hočemo sejati pomladi, je pa posebno treba paziti, da se hrastovo seme do tistihmal zdravo ohrani. V ta namen se svetuje mnogo pomogeljev; nar bolje narediti je takole:

Na vertu ali na kakošnem drugem ograjenem mestu, kamor svinje ne zahajajo, naj se izbere kar mogoče suh prostor; tù se razprostrè naj prej suhega listja za pavec na debelo, na to se želod v podobi 1 do 3 čevlje visokega pilječa (piramide) nakupiči, ko je poprej nekoliko osušen bil. Ta kùp pokrije se potem za čevelj visoko s suhim listjem, čez to poldrug čevelj na debelo s prav suhim mahom, čez to za pol čevlja na debelo z dolgo slamo in poslednjič pride čez vse to slamnata štorija, kakor se čez silje (žito) pokriva, ktero se pod milim nebom hrani. Tako čez zimo hranjeni želod je spomladi popolnoma dober in zdrav. Zdaj ga zamoremo pa berž vsaditi, kajti če bi ga še dalje časa na kupu pustili, se razgreje in kaliti začne.

Hočemo pa želod hraniti za pitanje prešičev in kuretine, je zadosti, če ga v suho peskovito

zemljo globoko zakopljemo, ali pa če ga koj v peči posušimo.

Sadí se želod en pavec ali tudi poldrugi pavec globoko v brazdice, po čevlji saksebi. Nekteri pa sadijo želod tudi v sadilnice, presajajo potem male semenjake pozneje poredkoma ali v peterokotje, namesto da bi jih jemali iz dobrav, iz kterih se le slabo zrašene in slabo okoreninjene steblica dobivljajo.

Ko se semenjaki iz sadilnice jemljejo, je treba varovati dolge serčne korenine mladih hrastičev kolikor je moč. Naj bi se pri tem opravilu ne gledalo na večje stroške za delavce, kteri se potrebujejo, da drevesca skerbno izkopujejo in presajajo v globoke jame, ki so sajenicam potrebne.

4. Gleštanje mladih hrastičev.

V pervem letu hrastiči ne potrebujejo nobenega gleštanja. Mirno naj se pusté na svojem mestu. Tudi zemlje okoli njih ni treba rahljati, preden se drevesca niso dobro ukoreninile. Spomladi druzega leta naj pa gospodar zemljo pohlevno razorje, da plevél in njegovo koreničje končá, in ob tretji spomladi naj okoli srede marca (sušca) globoko orje, in drugibart mesca septembra (kimovca), če hoče sadike hitro naprej spraviti.

Ko bi drevesca pa ne poganjale krepko, ali ko bi jih bila žival oglodala, ali ko bi bile pozeble, ni nič druzega storiti, kakor vse hrastiče še enkrat do nizkega porezati. Porežejo naj se pa v tretjem ali četertem letu, in scer tako, da se steblica poprek in pa na strani, ki je proti polnoči obernjena, režejo. Nekteri gojzdnarji zaveržujejo sicer tako ponovljeno rezanje, ako se hoče visoko hrastovje zrediti; oni terdijo, če le novo berstje se skerbno odščiplje do nar čiljega, se potem prav lepe in visoke debla izredijo. Slavni francozki naravoslovec Buffon pa je nasprotnih misel, ter dokazuje temeljito koristnost poprej omenjenega ravnanja. (Konec sledí.)

Iz parižke razstave,

gledé na razpostavljene kmetijske pridelke.

3.

17. julija je ogledaval francozki cesar Napoleon tisti razdelk razstave, v kterem je kmetijsko in obertniško blago mnogoverstnih dežel na ogled postavljeno. Nalašč se je pri tem razdelku dalje časa mudil tam, kjer je kmetijstvo iz dežel našega cesarstva razpostavljeno.

Berž mu naproti stopi baron Riese Stallburg, Austrijan, kterega je parižka sodnijna komisija zavolj njegove velike vednosti v kmetijstvu in obertnijstvu v versto sodnikov razpostavljenega austrijanskega kmetijskega in obertnijskega blaga izvolila, in kteri dan za dnevom neutrudljivo stojí na svojem mestu, da ljudem, ki pridejo razstavo ogledovát, razkazuje austrijanske izdelke in pridelke.

Naj pred pokaže cesarju vina, ki jih je Scherzer iz Dunaja razstavil. Potem ogleduje drenažne ceví in mnogoverstne obrise za drenažo, ki zraven ceví visé. Cesar ga marljivo izprašuje, kako stojí z drenažo v austrijanskem cesarstvu, in ko sliši, da po nekterih krajih že prav veselo napreduje, obžaluje, da se je Francozi nič kaj nočejo prav lotiti. Francozi so se — mu cesar dalje pravi — po vsem tem, kar jim vlada storí, že tako razvadili, da menijo, naj ona tudi drenažo na svoje stroške prevzame. Vlada pa tega noče storiti, ker po pravici misli: kdor ima dobiček, naj nosi tudi stroške. Nazadnje bo pa vendar le potreba, da bo vladarstvo tudi drenažo v svoje roke vzelo, ker čedalje bolj se množí ljudstvo, s tem pa je tudi čedalje večja potreba, da se zemlja nareja bolj rodovitna, in potem več kruha pridela za deželo. Iz tega pogovora je bilo očitno, da je cesarju drenaža zlo pri sercu.

Potem mu je pokazal razpostavljeno austrijansko volno, in ko mu baron Riese razkazuje žlahno robo, cesar prijazno odgovorí: „zatega voljo pa imate na Austrijanskem tudi tako lepe sukna. Volna austrijanska prekosí vsako drugo v naši razstavi“. Sicer pa je kaj izverstna volna tudi iz druzih dežel v razstavi, tako, da sodniki skor ne vejo, ktero bi za naj lepšo poterdili; vendar bo austrijanska premagala. Poprej je Hell iz Boruskega (Prajzovskega) zvonec nosil v tem obertnijstvu, sedaj pa ga mu že hočejo nekteri Austrijanci: Mundi, Baratta, Thun-Hohenstein vzeti.

Sploh je cesarju vsa razstava austrijanskega kmetijskega in obertniškega blaga močno dopadla.

Baron Riese mu je mogel na drobno razložiti eno svojih mašin, ktera sama po sebi (od sopara gnana) žito mlati; s to mašino so združene še druge; ena omlačeno žito čisti, druga ga melje, in še druga kruh peče, tako, da delavcem, ki za plačilo žito jemljejo, se ni treba z mlinarji vkvarjati. S to mašino se zamore zvečer že kruh speči iz žita, ki je zjutraj še v snopji bilo. Kaj všeč je cesarju bilo to viditi.

Potem je ogledoval in sam poskusil neki panj nove sorte iz slame spleten, ki ga je fajmošter Oetel iz Pušvica za Českem iznajdel in ki ima to lastnost, da se panjovi zamorejo izprazniti brez poškode satovja.

Posebno so mu dopadle stearinine sveče, ki so jih iz Apolonovih in Millinih svečarnic poslali Buček iz Berna, Müller iz Prage in Himmelbauer iz Stokerau-a na ogled. V različnih figurah iz stearina ni nihče lepšega blaga razpostavil kakor Himmelbauer. — Tudi vžigavni klinčki delajo čast austrijanskim fabrikam; cesar dobro vé, da tega blaga iz našega cesarstva gré silo veliko po širocem svetu. — Potem ko je cesar še enmalo štajarsko železo ogledal, se je prijazno poslovil od barona, ki mu je austrijansko blago razkazoval.

Pri razdelkih druzega, ne austrijanskega blaga se cesar ni nič mudil, ampak ga le memogredé ogledal. Da je Napoleon marljivo ogledoval pridelke in izdelke austrijanske in da zdaj bolj natanko vé, kaj naše cesarstvo premore in zamore, gotovo za kupčijo ne bo brez dobrih nasledkov.

(Oest. Zeit.)

Ozir po domačii.

Rudnik v Knapovši pod sv. Katarino.

Pičlo uro od Sore se pride po tesni pa prijetni dolinici do majhnega selica, ki se imenuje Ločnica (od potoka „Ločnica“) ali kakor zdaj tudi pravijo, v Knapovše. Poslednje ime že precej staro samo po sebi pričuje, da so mogli kadaj tù knapi (rudokopi) stanovati, ker prav po duhu domačega jezika je od mesta, kjer so knapi stanovali, izpeljana beseda Knapovše (knapoviše). Res tudi stari možaki, ki v okolici sv. Katarine bivajo, še dan današnji pripovedujejo, da pred kakimi 3 ali 400 leti so tù svinec kopali, — da v rudniku tem je delalo kadaj več kot 300 knapov, — da so imeli svojo posebno cerkvico ali kapelo, — da pa je jamo neki vihar zatopil in zasul zato, ker so knapi iz prevzetnosti ali iz jeze nekega revnega pastirja z nogami na drevo tako obesili, da je z glavo molel v mravlišče in revno poginil.

Ali je pravlica ta resnična al ne, ali da so, kakor drugi pripovedujejo, luteranci tukaj rudo kopali in da je rudnik potem zapušen bil, ko so bili iz dežele pregnani — vsega tega nihče prav za gotovo ne vé, kakor tudi tega ne,

*) Tiste lepe ko mleko bele sveče, ktere že več let spodrivajo vošene, menda vsak naših bravcov pozna. Narejene so sicer tudi iz loja, vendar se loj za te sveče na posebno vižo čisti, da se mu vzame oljnata stvar, ki se maže in svečam manj čisto barvo daje. Kar po odvzetem lojcu (Eleain-u) čistega ostane, se imenuje stearin, in od tod ime stearininih sveč. Vred.

ali je rudnik ta že ob času ali še pred Valvazorjem tukaj bil ali ne. Valvazor sicer pravi, da med Goričanimi in Loko se nahaja mnogo kufrene in svinčene rude, da pa nobenega ni, da bi jo kopal.

Če bi druge priče ne imeli, že ime Knapovše samo po sebi pričuje, da je bil tù nekdaj rudnik. Al še imamo druge dokaze, da so tù nekdaj rudo kopali, pozneje pa jo opustili. Neki Jožef Žerovec, bivši c. k. rudnarski mojster v Idrii, je leta 1797 tù v nekem starem in zapadenem predehu vnovič kopati začel in leta 1804 komisijo izvedenih mož sem povabil, da bi preiskala to jamo in povedala kako in kaj. Res se je snidila komisija mesca oktobra 1804, je ogledala predeh, in rekla, da je ruda dobra, le naj bi se začelo bolj pridno kopati. Al Žerovcu je kmalo cveka zmanjkalo, da ni mogel rudarije nasledovati, in ker ni mogel dnarja na pósodo dobiti, je jamo nekemu Milanežu prodal ali prav za prav ga v tovaršijo vzel, da ga je ta z dnarjem zakladal. Pa tudi ta se je kmalo naveličal, ker ni vidil gotovega dobička, čeravno je nek bila že stopa za pèhanje rude in topivnica napravljena, ktere sled se še vidi.

36 let je stalo vse zapušeno. Naključi se, da leta 1840 gosp. Kavčič, bivši vradnik c. k. rudarskega komisarjata, pride sèm; on preiskuje poderti predèh, potopljeno jamo in razmetano rudo, — vidi, da reč ni prazna, in nagovarja dosluženega c. k. stotnika gosp. Watzel-na, znanega prijatla rudarstva, naj se on loti zapušene jame in naj spravi deležnike skupaj, ki bi iznova začeli slediti po zakladih svinca, ki so gotovo tù pod zemljo skriti; Kavčič se ponudi za voditelja rudokopstva. Gosp. Watzel se res loti nasvetovanega početja, spravi kmalo družbo z 100 delnicami (akcijami) skupaj, in ta začne mesca sušca leta 1841 vnovič kopati. Al ker se je kopalo le v starem predehu, se ni doseglo nič, in spet bi bilo šlo čez 2 leti (leta 1843) vse skupaj rakom žvižgat, če bi se ne bil nevtrudljivi sedanji vodja te rudarije gosp. Kos krepko na noge postavil in mesca svečana 1843, ko se je imela na ljubljanskem strelišču ostala dnarnica med deležnike razdeliti in vse orodje prodati, zbranim deležnikom v iskrenem pismu nasvetoval: „Stojte! Še ni vse upanje po vodi splavalo, še ni dozdanje rogoviljenje pod zemljo nam pravega zaklada odkrilo; znamnja so, da je kaj; nikar ne ostanimo na pol poti“. In res je ostala skor polovica deležnikov v družbi s 50 delnicami ter je začela 1. sušca 1843 spet kopati in je kopala in kopala, čeravno je v praznem kamnji rila in mesec za mescom veliko dnarja v zemljo zabila.

V letu 1843 je gosp. Franc Sprung, nekdanji vodja baron Zoisovih fužin v Bohinji, tudi oskerbnik knapovškega rudnika bil, in ker je takrat družba tega rudnika tudi blizo Medvod začela premog kopati, je tudi to oskerboval. Čeravno se je veliko dnarja potrosilo, se vendar niso tolikšni zakladi premoga odperli, da bi se bilo splačalo še dalje kopati. Opustila se je tedaj ta jama in družba je le pravíco do nje obderžala, ako bi kadaj morebiti kaj več sreče tukaj bilo.

Leta 1844 je postavila družba knapovška gosp. N. Werhama, skušenega rudarja, za oskerbnika v Knapovši. On previdi, da na ti poti, če se le po starih predelih rije, ne bo nič dobička; nasvetuje tedaj, naj bi se počelo globokeje pod starim rovom kopati, da se tako pride na nov predeh. Družba dovoli to, pa tudi tù ni bilo sreče.

Na to pokliče gosp. Franca Lürzerja, c. k. asesorja iz Celovca — enega naj slavniših rudoslovcov, naj pride v Knapovše, ogleda vse in reče: ali bo kaj ali nič. Lürzer pride, ogleda in pohvali Werhamovo delo, le to svetuje, naj glavni predeh se od 80.° proti jugu oberne in na ti poti dalje obdeluje. (Konec sledí.)

Ozir po svetu.

Vineta, severne Benetke.

Uprimo okó na zemljovid današnjih nemških dežel, poglejmo njih severno stran, namreč Prusko, Meklenburško, Oldenburško, z eno besedo, dežele, ki ležé med Labo in Odro. Kjer zdaj Nemci stanujejo, prebivali so od petega stoletja po Kristovem rojstvu Slaveni, sloveči z bogastvom, umetnostjo, kupčijstvom in za ono dobo veliko izobraženostjo. Slaveni so tukaj prej od Nemcev polje obdelovali, rudo kopali, dnarje kovali, platno tkali, v slikarii in kipotvorji lepo napredovali, in poleg tega z vsimi znanimi narodi sveta tergovali. Dosegli so Slaveni v tem času po neprestanem trudu toliko blagostanje, da so tuji popotniki, vračevaje se domú, njih zemljo Palestini primerjali — zemlji, kjer med in mleko teče. Ali taka pohvala budila je tudi zavist in pohlep sosednih prebivavcev. Razni plodovi natore in umetni izdelki, kterih je v obilnosti bilo, storijo, da Slavenom pride kmal tergovina na misel, ki bi njih obertnost podpirala; toraj so stavili mesta na primorje, kopali luke, in se soznanjali z drugimi tergovavnimi narodi.

Po Šafařikovem preiskovanji je izkazano, da so ob času Aeschilovem, Sofokleovem in Herodotovem 400—449 pred Kr. r. iz današnjega pruskega primorja jantar v daljne zemlje, posebno v Fenicijo in na Gerško vozili, in s tim blagom tudi za vlade rimske tergovali. Tri poti so, ki so jih tergovci hodili. Pervi, in kakor je soditi, naj starji, deržal je od baltiškega morja, skozi nepoznane zatatranske krajine, morda po zapadnej Dvini do Dnepra in od ondi do gerških naselbin po brežinah černega morja, posebno do Olbije, ondi že okoli leta 665 pred Kr. r. postavše. Po tem potu so dobivali jantar, kerzno in žito Gerki, Skiti in drugi iztočni narodi. Drugi pot ravne starosti vodil je skozi poljske poljane, prek Tatre poleg Vage v Panonijo pa do jadranskega morja, k njihovim bratom, južnim Venetom; mesta Calisia, Carrhodum (bliz Krakova), potem Celemantia in Carnutum (od kterega se še dandanašnji razvaline okoli Dunaja vidijo), bile so glavne postaje na tem potu. Za gotovo se vé, da so po tem potu že ob času Herodota, kakor tudi pozneje jantar vozili. Tretji pot na zapad je deržal skozi Nemško v Galijo, posebno v Mosilijo, kjer so Feničani jantar kupovali in v daljne kraje prodajali. Tako pišejo o tem Herodot, Plini, Strabon in drugi starodavni gerški in rimski pisavci; to pričajo tudi stari gerški dnarji, ki so jih naše dní v pruskem primorji izkopali.

Od mest, ki so jih Slaveni na baltiškem primorji postavili, vse je presijal s svojo svetlostjo glasoviti Volin ali Vineta. Odra dela, kjer se v baltiško morje izliva, velik zatok, v kterem se nahaja $4^1/_4$ štirj. milje veliki otok Volin ali Velin, kterega so bili Veleti ali Ljutici, pleme slavensko v petem stoletji po Kr., posedli, ter se tamkej nastanovili. Ta otok je v dogodivščini Slavenov srednjega veka naj bolje slovel; to slavo je pa dosegel od svojega mesta, ki je na iztočni strani stalo in ktero so zgodopisci tistih časov kakor čudo razglaševali in do nebes povzdigali. Tri imena je imelo: eni so mu djali Volin ali Velín, drugi Julin, tretji pa Vineta. (Konec sledí.)

Novičar iz austrijanskih krajev.

Iz Tiroljskega. V naši deželi še nikdar ni bilo kolere; sedaj jo pa imamo, pa še ne prehudo v Trientu in Roveredi.

Iz Labuda na Koroškem 28. julija. Danes je bil pri nas velik strah. Ob dveh zjutraj začne v sredi terga goreti; prej ko se ljudje zdramijo, je hiša, in vse stanje v plamenu in gostivnica „pri orlu“ je vpepeljena. Akoravno je bilo brez vetra, je vendar veliko čudo, da ni vès terg z 56 hišami pogorel, ker so tikama na levo in desno hiše in pohišja. Sreča, da je ravno transport mnogoverstnih vojakov tukaj prenočeval; pridno so se obnašali, ravno tako tudi neki šajkaši; posebno služevno ženstvo je bilo verlo. Postranski so bili pa gerdi zijaki večidel, kakor tudi neki dimnikar iz Velkovca, kterega dolžnost je, da je ročno pri ognji, pa ga še zraven ni bilo. Nesreča —

imajo jo za šibo — se je zgodila, kakor se misli, po poslih. Ker jim gospodar noč in dan počitka ne dá, je morda kteri izmed njih vès spehan v hlevi prehitro zaspal in tako zakuril. — Troje nas je po glavi dobilo, pa jih bomo že spet scelili, Bogu hvala, da so nam le še ostale! — V labudski dolini sploh vse prav lepo kaže. Krompir je kaj lep, kjer smo jame z žagavnico trosili. Mošta sicer ne bomo imeli, ker sadja ni, — pa da le kruha bo. Ako Bog hoče, nam bojo že Štajarci vinčka pripeljali. Cvetko.

Iz Kamenj na Vipavskem 27. julija. Huda ura priverší pretekli petek okoli polosmih zvečer od laške strani, in spodí nenadoma vse, kar je pri delu še bilo. Spervega posamne zerna padajo, al kmalo se usuje gosta toča s strašnim viharjem vred, kakoršne tukaj že zdavno ne pomnimo, in skor pol ure tolče, da je bila groza. Grom in blisk, tresk in strašno rožljanje toče, in potem hudega naliva, preupije skoraj glasni vek in žalovanje obupnih ljudí, ki so skor ob celi pridelk enega leta prišli. Vidili so se vsi kraji pri temni noči beli, kamorkoli je toča segla. Milo se mi storí posebno ogledovaje vinograde in turšico. Našim kmetovavcem je poglavitni žitni pridelk turšica, in vinogradi so jim naj večja pripomoč, kjer se je letos skor vse lomilo pod težo grojzdja. Kako pa zdaj! Gole plante kakor pozimi šterlé v zrak, otolčene in razbite; lahko bi skorej peresca soštel, ki so še ostale. Na tléh pa leží zeleno listje, nezrelo grojzdje, veje debelosti pavca, ki jih je odbila toča. Kdaj bodo spet rodile! Nesreča ta je zadela nar rodovitniše kraje velike kamenske in križke fare; kaj zunaj nas, pa za terdno ne vémo. Revni kmet zdihuje: kaj bo! kaj bo! s čim se bomo prižívili, s čim obsejali vnovič! Že na novino sem mogel storiti dolgove, in ta je sedaj proč, kdo mi bo še zdaj upal?“ V resnici! kaj bo z ubogim ljudstvom, ktero tarejo nadloge že več let tako, da je moglo vso živino poprodati, in je vendar še zabredlo v dolgove, če mu cesarska milost prizadevanje cesarskih uradnij in milodari dobrotljivih ljudí ne bodo pomagali! Saj v ptuje in daljne kraje celó se revežem pomoč pošilja; naj bodo torej enakemu usmiljenju priporočeni tudi nesrečniki domači na Vipavskem! Franc Bunc.

Iz Ljubljane. Kolera pri nas še, hvala Bogu! zmiraj po malem postopa in vsi tisti, ki jih je dozdaj pobrala, so se večidel pregrešili z jedjó, ki bi jim drugi čas morebiti nič ne bila škodovala, sedaj pa škoduje. Da bi nihče ne zanemaril berž zdravnikove pomoči iskati, je že zadnjič omenjena zdravstvena komisija razdelila mesto s predmestji vred v 5 razdelkov, in za vsaki razdelk je določila zdravnike, ki bojo očitno na znanje dani in do kterih naj hitijo berž ljudjé, ki imajo kakega bolnika v hiši. Skerbí pa ta komisija še tudi za druge potrebe revnih. Razširja se bolezen po več krajih Krajnskega. Do konca preteklega tedna jih je v vsem skupaj na Krajnskem pomerlo okoli 270, vojakov v bolnišnici ljubljanski pa okoli 140.

Novičar iz raznih krajev.

Za pogojzdenje golih visocih hribov so po cesarskem sklepu daríla (premije) po 400, 300, 200 in 100 cekinov za take vlastnike izpisane, ki se skazati zamorejo, da so v tem storili, kar je predpisano (namreč hrib mora biti 3 do 4000 čevljev visok in obdelati se ga more naj manj 30 oralov). Že se je nekoliko gospodarjev za te daríla oglasilo. — Sliši se, da neka važna postava za dognanje opravil zemljišne odveze pride kmalo na dan. Znano je, da je vgotovljenje (likvidiranje) v večjem delu nemško-slavenskih dežel že opravljeno. Zdaj gré za izsrečkanje (lozanje), po kterem se imajo odškodni kapitali zadnji čas v 40 letih izročiti vlastnikom. Kakor se tedaj sedaj sliši, ima nek kmalo postava na dan priti, da se po neki za vse omenjene dežele enaki osnovi to srečkanje že prihodnje leto mesca aprila začelo bo. — Za prihodnje šolsko leto morajo vse glavne šole v 4 razrede ali klase razdeljene biti in se čveteroredne imenovati. — Po cesarskem sklepu pride postava od 10. julija leta 1809, ki je overala učenje plesa, sedaj ob veljavo; le so nekteri predpisi dani, po kterih se imajo za učenje plesa opravičeni učitelji ravnati; tako, na priliko, ne smejo otroci pod 10 leti se vkup učiti z dorašenimi, nauk ne smé terpeti čez 9. uro zvečer, le pri klavirji ali goslih se smé učiti, ptuje osebe ne smejo gledat hoditi itd. — Na Dunaji se tiskuje imeniten narodopisen (etnografičen) zemljevid z zgodovinsko-štatitično doklado vsih dežel in narodov našega cesarstva; vodstvo administrativne štatistike v c. k. ministerstvu kupčijstva je mnogo let skerbno nabiralo doneske za to narodopisno delo, ktero bo obseglo čez 500 tisnih pôl, in bo natanko popisala vsaki narod austrijanskega cesarstva. — Iz Krima še zmiraj nič novega; nekteri hočejo vediti (kdo jim je to povedal, ne vémo), da na Napoleonov dan (15. dan t. m., kteri dan Francozi posvečujejo god rajncega Napoleona) bojo zavezniki spet prijeli Sevastopolj. — Omer-paša je bil 19. t. m. pri sultanu, zvečer pa v zboru turških oblastnikov in je čez eno uro razkladal stan in potrebe turške armade v Krimu; dolgo so se posvetovali in marsikaj sklenili. — Od vojskovodja angležkega Simpsona se govorí, da želí odvezan biti višjega poveljstva. — V pismu, ki ga je 5. julija pisal rusovski minister Nesselrode na Dunaj, se zahvaluje rusovska vlada austrijanski, da se je tako krepko poganjala za mirno spravo, in pravi, da Rusija ni nikoli mislila na vojsko z Austrijo, in da ni mogoče, da bi med njima vojska bila. — Iz Odese se od 18. p. m. piše, da vročina in suša nič ne prejenja in da letina skoz in skoz po južnem Rusovskem bo komaj srednja; v Taganrogu in Odesi je žitna cena že poskočila. — Da bi bila rusovska vlada dovolila izvožnjo žita v naše cesarstvo, še ni skoz in skoz resnično; dosihmal je le pripušeno žito iz Poljskega v Krakovo voziti; ali se bo dovolilo tudi v Galicijo, še ni gotovo; gotovo pa je, da je knez Paskievič caru pisal, da letina je na Poljskem dobra in da bi se smele kupčíi vrata odpreti tudi v Galicijo. — Neljubo novico je prinesel teržaški časnik v saboto, da se je namreč v nekterih vaséh na Turškem (blizo Valone v turški Albanii) hudobna bolezen prikazala, ki je zlo černi kugi (orient. Pest) podobna. Ko je pomorski inšpektor Dalmacije to zvedel, je neutegama v kontumacijo djal vse, kar koli je iz Albanije v dalmatinsko primorje prišlo, in c. k. glavna pomorska oblastnija je berž ukazala, da to se ima tudi v vsih druzih primorskih pristraniših z albanskimi ladijami zgoditi, da se austrijanske meje obvarujejo vsega, karkoli bi utegnilo le sumljivo biti, da pride iz nevarnih krajev; razun tega je poslala zvedenega dr. Maganca v Albanijo, da ondašnjo bolezen natanko preiše in pové: ali je res černa kuga ali ne.

Bolje derži ga, kot lovi ga!

Juri s pušo tam po hosti
Na divjašino preží;
Skoraj celi dan se posti,
Žeje umira, se potí.

Iz germovja zajec skoči,
Jur na muho dene ga;
Pokadí se, puška poči —
Teče zajca kri na tla.

Pa rogatega jelena
Splaši puške močni pok;
Juri, željen bolj'ga plena,
Prec udrè za njim jo v skok.

Dolgo ga podí po hosti,
Da od bližej bi ga ubil;
Jelen bežal v gojzd je gosti,
Tam pa Jurju se je skril.

Vpehan on nazaj koraka,
Kjer ustrelil zajca je,
Ali zajec — ga ne čaka,
Jastrob ga je vnesel že.

Jankomir.

Današnjemu listu je priložena 30. pôla Vertovcove „občne povestnice“.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.